

Менехми, або Близнюки

Плавт Тит Макцій

У місті Сіракузах жив купець, а у нього було два хлопчика-близнюка, схожих як дві краплі води. Купець поїхав за море і взяв з собою одного з хлопчиків - по імені Менехм. Там було свято, хлопчик загубився в натовпі; його підбрав інший купець - з міста Епідамна, відвіз до себе, усиновив, а потім підшукав йому дружину і залишив весь свій статок. Другий хлопчик залишився в Сіракузах; в пам'ять про зниклого його перейменовали і теж назвали Менехмом. Він виріс, відправився на пошуки брата, довго їздив по всіх містах і, нарешті, дістався до Епідамна. Ось тут і зіткнулися два близнюки, Менехм Епідамнській і Менехм Сіракузького, і зрозуміло, що при цьому вийшло багато плутанини і непорозумінь. Плутанина - це коли Менехма Епідамнского приймають за Менехма Сиракузского або навпаки; непорозуміння - це коли Менехма Епідамнского приймають за Менехма Епідамнского, але приписують йому вчинки Менехма Сиракузского, або навпаки.

На сцені - місто Епідамні, стоять два будинки, в одному - дружина Менехма Епідамнского, в іншому - гетера, його коханка. До глядачів виходить нахлібник Менехма Епідамнского на прізвисько Їдальня Щітка - тому що посади його за стіл, він ні крихти не залишить, Він нахваляє свого господаря: живе привільно, сам поїсти любить і інших пригощає. Ось і сам господар виходить з дому, лаючись на ревниву дружину; він поцупив у неї новий плащ і несе його в подарунок коханці. Та задоволена подарунком і на знак вдячності замовляє кухареві вечеря на трьох. «На десятьох, - поправляє кухар, - Їдальня Щітка за вісьмох з'їсть».

Менехм Епідамнській з нахлібником йдуть на площу у справах, а з пристані є зі своїм рабом Менехм Сіракузького, який приїхав шукати брата. Звичайно, і кухар і гетера думають, що це Менехм Епідамнській, і весело його вітають: це перша плутанина. «Слухай, - каже гетера, - віднеси-ка ти цей крадений плащ в перелицювання, щоб дружина його на мені не впізнала!» Менехм Сіракузького божиться, що він тут ні при чому, і плащ у дружини не крав, і дружини-то у нього немає, і взагалі він тут вперше. Але, бачачи, що жінку не переконаєш, а плащ можна, мабуть, і привласнити, він вирішує повечеряти з красунею і підіграти їй: «Це я жартував, звичайно, я і є твій милий». Вони йдуть бенкетувати, а раба Менехм відсилає в харчевню.

Тут з'являється ображений Щітка: він упевнений, що це його годувальник почастивався без нього, і напускає на Менехма Сиракузького з докорами. Це друга плутанина. Той нічого не розуміє і жене його геть. Ображений нахлібник відправляється розповісти про все хазяйській дружині. Та в люті; обидва сідають чекати винуватця. А Менехм Епідамнській, тутешній, вже тут як тут: він повертається з площі злий, картаючи себе за те, що вплутався там свідком в судову справу і тому не встиг на гулянку до гетери. Дружина і нахлібник накидаються на нього з докорами, дружина - за викрадений плащ, нахлібник - за з'їдений без нього вечерю. Це перше непорозуміння. Він відбивається, але дружина заявляє: «На поріг тебе не пушу, поки не принесеш мені плащ назад!» - І зачинив двері. «Не дуже-то й хотілося!» - Бурчить чоловік і рішуче направляється до гетери - за розрадою і за плащем. Але і тут він наштовхується на неприємність. «Що ти дурниці несеш, ти ж сам

забрав плащ в перелицювання, що не мороч мені голову!» - Кричить йому гетера. Це друге непорозуміння. Вона теж зачинив перед ним двері; і Менехм Епідамнській йде світ за очі.

Тим часом Менехм Сіракузького з плащем у руках, не знайшовши в харчевні свого раба, в розгубленості повертається назад. Дружина Менехма Епідамнского приймає його за розкаявся чоловіка, але для порядку все-таки бурчить на нього. Це третя плутанина. Менехм Сіракузького нічого не розуміє, починається суперечка, все лютіше і лютіше; жінка кличе на допомогу свого батька. Старий добре знає свою дочку - «від такої сварливою дружини хто завгодно заведе коханку!» Але красти у дружини - це занадто, і він теж починає вияснити уявного зятя. Це четверта плутанина. Чи не зійшов він з розуму, що своїх не впізнає? Догадливий Менехм і справді прикидається божевільним - і, як Орест в трагедії, починає кричати: «Чую, чую божий голос! він велить мені: візьми факел і підпаліть і підпаліть їм очі! ..» Жінка ховається в будинок, старий біжить за лікарем, а Менехм Сіракузького рятується, поки цілий.

Повертається Менехм Епідамнській, а назустріч йому - тесть і лікар з докорами за розіграну сцену сказу: це третій непорозуміння. Менехм відповідає лайкою. «Так він і справді буйний!» - Вигукує лікар і кличе на допомогу чотирьох дужих рабів. Менехм ледве відбивається від них, як раптом є несподівана допомога. Раб Менехма Сіракузького, не дочекавшись у харчевні свого пана, пішов його шукати, а то без нагляду вічно він вплутується в неприємності! Неприємності в наявності: ось якісь

хлопці серед білого дня в'яжуть начебто як раз його господаря! Це вже п'ята плутанина. Раб кидається на підмогу до уявному панові, удвох вони розкидають і розганяють гвалтівників; в подяку раб просить відпустити його на волю. Відпустити на волю чужого раба Менехма Епідамнського нічого не варто: «Іди, я тебе не тримаю!» - І Менехм відправляється ще раз спробувати щастя в гетери.

Раб, зраділий, кидається в харчевню зібрати свої пожитки і тут же стикається з справжнім своїм господарем, Менехмом Сиракузьким, який і не думав відпустити його на волю. Починаються перекори і докори. Це четверте непорозуміння. Поки у них йде суперечка, з дому гетери чується така ж суперечка, і на порозі з'являється після нової невдачі Менехм Епідамнській. Тут нарешті обидва брати стикаються на сцені лицем до лица. Раб в подиві: хто ж його господар? Це шоста, і остання, плутанина. Починається з'ясування: обидва - Менехми, обидва - родом із Сіракуз, і батько один і той же ... Правда торжествує, рабу остаточно дарується свобода, Менехм Епідамнській радісно готується переїхати на батьківщину, до брата, в Сіракузи, а раб оголошує публіці, що з нагоди від'їзду розпродається все добро: будинок, земля, вся начиння, челядь «і законна дружина - якщо тільки на таку покущик знайдеться!». На тому і закінчується комедія.